

Ennek a számnak az ára 4000 korona.

Negyvenhatodik évfolyam.

11. szám.

Debrecen, 1926 március 13.

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

SZERKESZTIK: DR. KUN BÉLA ÉS DR. RÉVÉSZ IMRE.

Megjelenik minden szombaton.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVAL:
DEBRECEN, KOLLÉGIUM.

Előfizetési ár félévre hét pengő.

Bálozó magyarok és bálozó egyházak.

II.

„Ártatlan dolog a tánc, a bál önmagában, csak a túlságbavitele, illetőleg a nem tisztességes formában gyakorlása a baj” — ezzel a stereotíp bölcseséggel szokták még a jobbfejta református keresztyének is, és még mai napság is nyugtatgatni a maguk és a mások lelkiismeretét, amikor ez a (hála Istennek, ma már elég zaklató problémává lett) kérdés fölvetődik.

Ennek a látszólag nagyon szép, megnyugtató és kielégítő maximának azonban nem is egy bibéje van.

Először is már a „túlság” mértékének és határának megállapítása körül nagy a baj, mihelyt kissé firtatni kezdjük. Mert ezt a mértéket és ezt a határt mindenki másképp, még pedig a saját egyéni, tehát többé-kevésbé megbízhatatlan érzése és ízlése szerint fogja megállapítani. Lehet olyan, aki időmértéket állít föl s azt mondja: éjfélig nem túlság, éjfélt után igen. De lehet, aki ezzel szemben az alkalmak gyakoriságát tekinti mértékadónak s a túlság kezdetét abban találja, hogyha valaki hetenként többször táncol át egy-egy éjszakát. — merthogy hetenként egyszer még nem túlság. Aztán lehet mértéket venni az életkorról (hány esztendő koráig illik táncolni, bálozni férfinak, nőnek? — amire ugyan manapság már leggyakoribb az a, tettekkel is megpecsételt felelet, hogy „ameddig bírja!”) — és még ki tudja, miről s miről nem? A túlságbaviteltől való óvakodás „elvének” tehát az a nagy baja, hogy — nem elv, hanem a merő szubjektív tetszés és egyéni önkény megnyilatkozása, amire keresztyén jellemet és életfolytatást nem lehet építeni sem egyéni, sem közösségi vonatkozásban.

Ugyanez az egyik hibája annak a „a tisztesség határait” emlegeti. Ugyan próbáljunk csak elindulni: találunk-e két, valamennyire is egyező vélekedést ezeknek a határoknak mibenlétéről, akár

abban a tekintetben, hogy vajjon melyek a „tisztességes” táncok, akár abban, hogyan kell és lehet „tisztességesen” táncolni? A dolog, sajnos, úgy áll, hogy ma már rendszerint *egy-ugyanazon táncoló pár is különböző* véleménynyel van erről a kérdéssel, aszerint, hogy az első, vagy az utolsó óráiban vannak-e a bálnak.

De a „tisztesség korlátaival” ezenkívül még más baj is van.

Tudniillik a dolog végképpen nem úgy áll, ahogyan azt a legtöbben elképzelni szeretik: mintha ugyanis a tánc „önmagában” valami egészen „ártatlan”, azaz lélektanilag s még inkább erkölcsileg *indifferens* dolog volna — olyanforma, mint pl. a szabadban fürdés, vagy a sport, amelyeknek „tisztességes” gyakorlása valóban *csak* formai (ruházkodási stb.) kérdés.

Mi igenis állítjuk, hogy már *magában a tánc psychéjében* rejlenek olyan elemek, amelyek formákra és határookra való tekintet nélkül, alkalmasak arra, hogy megfelelő körülmények között ártó és rontó hatást fejtsenek ki. Mint ahogyan az alkoholban, dohányban, kártyában is *benne, magában* rejlik a fizikai, illetőleg psychikai méreganyag, a körülmények csak arra valók, hogy ennek a méreganyagnak a *hatását* szabadítsák föl szűkebb vagy tágabb, de véglegesen soha szilárdaknak nem tekinthető határok között.

A tánc az ősi, primitív népművészetnek egy fajtája. Olyan, mint az ősemler művészete általában: gyermeketeg együgyű és mégis bizonyultan összetett, amennyiben tulajdonképpen több, később önálló kifejlődésre jutott művészetágot egyesít magában. Az ősi és a mai „természeti ember” táncában még válhatatlannul együtt van a vokális és instrumentális zene, a poézis és a dráma (mimika). Mindez pedig — megint közös jellemvonásként valamennyi ősi népművészetnek — közvetlenül *vallási* vonatkozású. Az ősemler és a természeti népek tánc *kultuszi jellegű* s célja egyrészt bizonyos, az illető istennek tetsző és hívei számára kívánatos képzetek, illetőleg folyamatok mimikai kiábrázolása, ami megint *mágikus*

rendeltetéssel bír, másrészt, és főként, pedig a tánc rhytmikusan örvénylő mozdulatai által bizonyos testi-lelki kábulatnak, az ekstasis egy nemének az előidézése, amely állapotnak megint kiválólag vallási jelentősége van (pl. a sámánál, a dervisnél stb.).

Minderre bőséges bizonyosságokat és illusztrációkat lehet meríteni akármelyik régebb vagy újabb vallástörténeti munkából, illetőleg encyklopaediából, — én most ezeknek a fölhozogatásával nem tölthetem az időt és a teret (csak a II. Sámuel 6:12. skk.-re utalom azokat, akiknek ez eddig tán elkerülte volna a figyelmét!), hanem csak egy pár megállapítást vonok le az imént mondottakból.

Először is: a tánc eredetére nézve primitív, népi dolog. Egy differenciáltabb kulturájú világba tehát csak annyiban illik bele, amennyiben beillik oda minden egyéb primitív népesség: tehát mint félig-meddig múzeális érdekesség, amelynek a konzerválása és kultiválása — éppúgy, mint a népviseleteké, népszokásoké — igen fontos a néplélek és a népjellem sajátos vonásainak a lehető megőrzése szempontjából és azért, hogy ezeket a sajátos, színes, markáns vonásokat a kultúra fejlődése — amely amennyire differenciál, más oldalról éppen annyira nivellál is — ne, vagy minél később halványítsa el.

Ha tehát egy nemzeti társadalomnak műveltebb rétegei a saját népük alsóbb, kulturálatlanabb, de tösgyökeresebb, tisztább ethnikumú rétegeivel való faji és lelki kapcsolatukat azáltal is kifejezésre juttatják és ápolják, hogy olykor, ünnepi alkalmak adtával, eltáncolják az ősi táncait s nem engedik azokat ősi formájukból kivetkőzni és feledésbe menni: ez csak szép és dícséretes dolog, éppen úgy, mint a népviseleteknek a műveltebbek által fölkarolása, a zene- és képzőművészeteknek a szép-művészet primitív és mégis kimeríthetetlen forrásaiból táplálkozása stb.

Hanem ez valami egészen más, mint amit a mai „művelt“ társadalom tánc és bál címén gyakorol.

A ma így nevezett s immár tömegtébollyá fejlődött társadalmi közszokásnak a kerek világon semmi, de semmi köze nincs akár a művészi, akár általában a nemzeti és népi szemponttal. *Ellenben annál több köze van a tánc pszichéjének egyéb ősi vonásaival.*

A táncnak, miután a keresztyén világban kultuszi, vallási jelentőségét elveszítette, az lett a sorsa, ami többé-kevésbé minden más ős-pogány kultikus cselekménynek, amelyet a magasabbrendű vallásos fejlődés kitaszított magából: önállósult, a jelentése módosult vagy el is változott és — *babona* lett belőle. Aki manapság, művelt ember létére, rendszeresen és szokásszerűleg táncol, lényegileg ugyanegy kulturális színvonalra süllyeszti vissza mester-

ségesen magát a 13-as szám szerencsétlen voltában hívővel, vagy az asztalt „jó órában legyen mondva“ megkopogatóval. Mindössze az a különbség, hogy míg ezeknél az utóbbi fajta szokásoknál még megvan annyi-amennyi tudatos vallási vonatkozás (épen ez teszi őket szorosabb értelemben vett „babonává“) — addig a táncnál ez már teljesen eltűnt. És a helyére — egy fájdalmas, de törvényszerű lélektani folyamatban — benyomult a *sexualitás*. Senki nek ne essék zokon, de így van. Amint az ősi pogány kultuszok általában át- meg át vannak szöve sexualis elemekkel, amelyek természetesen a vallásos eszme többé-kevésbé fegyelmező hatása alatt állanak addig, amíg ez el nem homályosul: úgy van át- meg átszöve ezekkel a kultuszi tánc is, amelyek aztán természetesen oly mértékben nyomultak benne előtérbe, amily mértékben vesztette el a tánc a maga kultuszi, általában *ünnepi* jellegét (amellyel a népnél többé-kevésbé még ma is bír) s lett pusztá — mondjuk — szórakozássá.

A tánc abban a formájában, ahogyan azt a „művelt“ társadalmak már elég régóta, de különösen ma gyakorolják, nem egyéb, mint egy babonás praekulturális csökevény, amely többé avagy kevésbé tudatalattilag — de sokszor nagyon is „tudatfölöttileg“ — a sexualis ingereknek részben raffinált fokozására, részben olyan-amilyen levezetésére szolgál. Mint ilyen, nyert társadalmi „szentesítést“, éppúgy, mint (bocsánat!) az egyébként szintén kultuszi eredetű prostitutio.

Ezzel a legszorosabban összefügg a táncnak az a másik ősi pszichikai vonása, amelyet kezdettől fogva máig nemcsak hiánytalanul megőrzött, de, ha lehet, az ősemberéhez képest még jobban kifejlesztett: t. i. az, hogy egy bizonyos fajta *mámor, kábulat* előidézésével jár. Eredetileg ennek is vallásos, kultuszi jelentése volt az ekstasis révén (éppúgy, mint a dohányzásnak Amerika őslakóinál vagy a bódító italok élvezetének jóformán minden primitív vallásban!) — amikor aztán ez az eredeti jelentés elhomályosult, a mámoros kábulat előidézése többé-kevésbé önállóvá lett: is, úgy, mint a szeszfogyasztásnál, vagy a dohányzásnál, de egyben igen alkalmas meleggágyává a sexualis ingereknek is. A mai táncolás és bálolás nem egyéb, mint konvencionálisan rendszerezett, többé-kevésbé civilizált formák között szervezett *tömegkábulat* — az alkoholizmus, nikotinizmus, morfinizmus, kokainizmus stb. tüneteivel teljesen párhuzamos szociális-pszichikai jelenség.

*

Szívesen fölveszem az elmondottakért a nagyképűség vádját. Inkább ez érjen, mint az a másik, hogy a levegőből és levegőbe beszélek, amikor a következőket állítom:

1. A tánc *művészi és nemzeti* jellegű kultú-

válása ellen — ha az *kifejezetten* e céllal törté-
nik — keresztyéni szempontból sem emelhető
kifogás, amennyiben a művészi és nemzeti
szempont az Isten örök törvényeinek sérelme
nélkül, ezeknek alárendelten, érvényesül.

2. A tánc, mint *puszta szórakozás* ellen,
keresztyéni szempontból a legsúlyosabb aggá-
lyok emelhetők, mert még a látszólag leg-
fegyelmesebb formában is (ha ugyan ma
vannak még ilyenek!) veszedelmes és könnyel-
mű játék a bennerejlő pszichikai méreggel: a
tisztlátalan kábulattal, amelynek az emberi test
és lélek a másik nemmel való érintkezés ese-
tén aránytalanul könnyebben rabjává lehet,
mint hogyha az alkohol vagy a dohány stb. szem-
mélytelen ingereinek teszi ki magát.

3. Gyakorlati magatartása a keresztyén
embernek éppen ezért a tánc szórakozásával
szemben — ha ugyan mind gondolkozásában,
mind életében egészen következetes keresztyén
akar lenni — csak egy lehet: *nem játszani a
tűzzel*; nemesebb, magasabbrendű, művelt és
keresztyéni lelkületű emberhez jobban illő
társas szórakozásokat keresni, amilyenek a
művelt társadalomban bőven találhatóak úgy a
testnek, mint a léleknek külön-külön és együt-
tesen való fölfrissítésére, edzésére.

4. Nem tartok senkit sem vallástalannak,
sem erkölcsstelennek pusztán csak azért, mert
táncolni szokott vagy a gyermekeit táncolni
engedi, de *sajnálom és félttem őt* még akkor is,
hogyha „mértékletes“-nek látom őt, illetőleg a
gyermekeit, ezen a téren; sajnálom, mert kü-
lönb életszépsegektől fosztja meg magát és a
gyermekeit — és félttem, mert, akármilyen
„vigyázva“ is, de mégis csak tűzzel játszik vagy
engedi játszani azokat, akiket szeret.

Ebben a fölfogásban pedig egynek tu-
dom magamat az evangéliomnak Kálvin János
és a református keresztyénség általi értelmezé-
sével.

Kálvin az emberi lélek értékéhez és ren-
deltetéséhez méltó, nemes szórakozásoknak
éppoly kevésbé volt ellensége, mint bármiféle
igazi művészetnek. Istennek „bőkezű jóságát“
csodálta abban, hogy „Ő nemcsak gyümölcsöt
ad, hanem virágot is“; hogy „nemcsak a táp-
lálására, általában a hasznára, hanem a gyö-
nyörködtetésére is gondol és munkál az Ő gyer-
mekeinek“. Az, amit ő s nyomán a református
puritánizmus kérlelhetetlenül üldözött, csak a
visszaélés volt: a szórakozásoknak öncéllá fa-
julása, testet-lelket rontó, zsarnoki elhatalma-
sodása. Ezért volt olyan kíméletlen Kálvin a
ledér genfi nép elfajult társas szórakozásai s
elsősorban éppen a tánc iránt, amelynek igen
világosan fölismerete azt a pszichikai vonását,
hogy minden másnál hamarabb válhatik er-
kölcstelen, buja tömegtébollyá; ezért kiáltotta
oda a régi genfi világot felejteni nem tudó tán-
cos nagyúri familiáknak: „*Ha annyi koronás*

*fő volna is a Fabre-családban, mint amennyi
bolond fő, még ez sem akadályozhatná meg az
Úrnak győzedelmét!*“; ezért voltak a mi XVI—
XVII. századbeli magyar református atyáink
is annyira bizalmatlanok a „tánc pestise“
iránt, hogy, ha egyenesen nem, vagy nem min-
dig üldözték is, de minden módon kifejezésre
juttatták éppen ezt a lelkileg is erkölcsstelen
veszedelmes tömegragályozó természetét, s a
komoly és következetes keresztyéni gondolko-
zással és jellemmel összeférhetetlen voltát...

Vajjon ma mit szólnának azokhoz a „reform-
mátus“, „kálvinista“ magyarokhoz, akik tán-
colva döngölik lefelé (talán azért, hogy a föld-
színnel egyenlővé tévén, eltüntessék: tehát
hazafiságból!) a sirt, hol nemzetük elsüllye-
dett!?

*

„*Ea est hominum pravitas, ut laetari ne-
queant, quin Dei obliviscantur.*“ (Calvin). Te-
hát a keresztyén örömmel és szórakozással
egyetlenegy törvénye van: az, hogy az *elő
Isten színe előtt se kelljen szégyenelnie az örö-
möt és a szórakozásod helyét, módját, formáit
és osztályosait.*

Mernéd-e ezt a táncaidról nyugodt lelki-
ismerettel állítani, szegény, bálozó magyarom?

R. I.

A mai Genf, a mai kálvinizmus.

Bevezetés.

Jelen és a következő cikkeimben szeret-
ném bemutatni a mi kálvinizmusunk egykori
irányító szellemi központját, Genfét. Igyekszem,
amennyire erőmtől telik, megjeleníteni azt a
Genfét, amelytől ha lelkileg nem is, de világ-
nézetbelileg, egyházszerkezeti tekintetében, az
államhoz való viszonyunkat illetőleg meglehe-
tősen eltávolodtunk, azaz, hogy ő haladt s mi
maradtunk. A nagy szellemi mozgalmak, a
XVII. század merev orthodoxiája után, már
Genfből hatottak hazánkra (racionalizmus,
pietizmus, modern teológia), bár hatásuk nem
hasonlítható az előbbihez. Am Genf már átélt
olyan mozgalmakat, megrázkódtatásokat, ame-
lyeknek mi még csak előtte vagyunk. En úgy
vélem, hogy még mindig nem késő ismét hozzá-
kapcsolódnunk ahhoz a Genfhez, mely a mai, na-
gyon elmásult formájában is kálvinistának
vallja magát s nem méltatlanul. Ha a szigorú
kálvinizmus hazája ma már nem Genf, hanem
Hollandia, ha a tudományos kálvinizmus Né-
metországból irányítja a vezető köröket, a gy-
akorlati kálvinizmus, a haladó, a történelmi fej-
lődés minden fázisát átélte, a jelen minden szük-
ségének eleget tenni akaró kálvinizmus mégis
csak a francia, a genfi kálvinizmus. Éppen
ezért, míg el nem készül az a csatorna, mely a
mai genfi kálvinizmust, mint felfrissítő, meg-

*

újító elemet van hivatva bevezetni a mi kálvinizmusunk nagy, megújulásra váró vizeire, szeretném, ha tehetnék valamit ezen irányban. Cikksorozatom a következő mozzanatokra fog kiterjedni: a genfi egyház rövid története; az egyház és állam szétválása; az egyház pénzügyi helyzete e szakadás után; a keresztyén intézmények; a kegyesség forrása s megvalósulásai; a lelkész munkája; a kálvini s mai kálvinizmus viszonya; egy pár nevezetesebb, kiválóbb szerző műveiből való fordítás. Esetleges kérdésekre való feleletekkel is szívesen szolgállok.

1. A genfi egyház rövid története.

A reformáció előtt Genf, mint gazdag, szabadságára, önkormányzatára büszke város sok, nehéz harcot vívott a szavojai herceggel szövetséget kötött genfi püspökkel. E küzdelemben támaszul előbb Fribourggal-Bernnel szövetséget kötött, majd a reformáció befogadása által megszabadult a „genfi herceg” címet viselő püspöktől is. A reformáció befogadása által megszabadult Farel, Viret és Froment által lett ismeretessé a városban. Néhány év alatt a genfi püspök tilalma ellenére is elterjedt az új hit s midőn a püspök s a papok száza elhagyták a várost, a szavojai herceg segítségével visszajövetel reményében: a nagy tanács 1535 aug. 10-én a nép többségének véleménye alapján kimondta a mise eltörlését, majd 1536 május 21-én a reformáció elfogadását s ezzel egyidőben a kötelező népoktatást is. E reformációt s népművelést Kálvin töltötte meg erkölcsi tartalommal s a személyes, felelősségteljes Istenszolgálat lelkével. Ő volt az, aki a közösséget hosszú, emésztő harcok után át tudta formálni, legalább is a maga idejében, az Isten uralmának eszközévé. Csak egy pár vonást említek a Kálvin korából: genfi polgár csak az lehetett, aki a reformált egyház tagja volt s esküt is tett ehhez való hűségéről. — A papi testület választotta az új lelkészt, a magistrátusé volt a megerősítés joga. A consistoire, nálunk presbiterium, gyakorolta a fegyelmet, ügyelt a tan tisztasága felett, adta át büntetés végett a világi hatóságnak a tiszta tan elleneseit, a vallásos kötelességeiket elhanyagolókat, erkölcsteleneket, pápás babonákban hívőket s eszerint cselekvőket. A hatalom alapja, a vallásos és erkölcsi élet szabályozója: a törvény erejével bíró biblia volt. Minden bűn, minden Isten elleni káromlás, Isten törvényeinek megrontása, különösen a házasságtörés, keményen elvette a maga büntetését. Bár e testület papi és világi elemekből alakult, a tanács maga szerette volna gyakorolni az úrvacsorától eltiltás jogát is, amit Kálvinnak teljes mértékben sikerült megakadályoznia. Az 1559-ben létesült híres Collégium a lelkészi testület felügyelete alatt folytatta a maga áldásos, messze országok nemzedékeit közvetlen vagy közvetve

nevelő munkásságát. Genf lett a francia theologiai irodalom központja, a Kálvin s reformátor társai latin s francia műveinek terjesztője. Kálvin halála után ugyan csökkent a lelkészi testület súlya, de e testület továbbra is a gyülekezet eleven lelkiismerete s Isten ígéjének bátor szószólója maradt. E testület irányította a külföld kálvinista mozgalmait, segítette megoldani a világi hatalomnak, a kölcsön utáni kamat jogosságának, házasságtörés büntetésének, háború jogosultságának, politikai újításoknak stb. kérdését. E kor kiválóbb egyházi férfiai: Lambert Daulan, az első református keresztyén erkölcstan írója; Simon Goulart, pap és tudós; Charles Serrot, Antoine de Chandien, Antoine de la Faye. — A XVII. század az orthodoxia teljes diadalát hozta. A dordrechtli zsinaton Genf is képviseltette magát s e zsinat határozatait teljes mértékben elfogadta nemcsak a papi testület s a hívők serege, de ezt el kellett fogadni írásbeli nyilatkozat által a század végén minden, a theologióra beiratkozott növendéknek, kikre nézve előbb csupán a genfi katechismusban foglalt tan szóbeli elfogadása volt kötelező. Midőn a genfi egyház hosszú tanácskozások után (1678) elfogadta a Consensus helveticust, a svájci összes egyházak által elfogadott hitvallást, az orthodoxia diadala teljessé lett. E kor legkiválóbb egyházi férfiai, a merev orthodoxia rettenthetetlen bajnoka: François Turretini volt. Az az ember, akinek éppen saját fia, Jean Alphonse Turretini, rombolta le a dogmatizmus merev, szilárd bástyáját a XVIII. század első harmadában. Genf e század elején hatalmas szellemi lendületet vett a francia valóságügyi törvény visszavonása miatt s XIV. Lajos francia király üldözései elől menekülő franciák által J. J. Rousseau, Montesquieu, Charles Bonnet részben személyes hatásuk, részben műveik genfbeni megjelenése által igen nagy hatást gyakoroltak az egyházi és közszellemre. Igen figyelemreméltó az a tény, hogy míg egyrészt az üldözött franciák a hit és kegyesség üde áramával frissítették meg a lelkeket, tették elevenné a szunnyadó hittudatot, addig a kor említett nagy írói az emberi törekvés, erőfeszítés, isteni kegyelemmel együttműködés gondolatait juttatták a theologia homlokterébe, a bűn és kegyelem alapvető megtapasztalása helyett. A hittan helyét az erkölcstan foglalta el hovatovább. S ha nem is igaz az, amit a nagy francia Encyklopédiában írt d'Alembert, hogy a genfiak socinianusok, az azonban tény, hogy a racionalizmus túlzásával igyekeztek ellensúlyozni a dogmatizmus túlzásait. — A francia szellemmel való szoros kapcsolat eredményezte az 1790 utáni zavargásokat, mint a forradalom visszhangját s a Franciaországhoz való csatlakozást, mely ugyancsak államcsinnyel sikerült s igen keservesen esett a szabadságukra annyira féltékeny genfieknek. 1797—1813-ig tartott a

francia uralom Genfben. Nem volt túlszigorú. Előbb pénzügyileg is támogatta a francia kormány az egyházat s iskolát, majd Concordatum (1802) után az egyház elég széles autonómiát nyert az ő saját lelki területein. 1824-ben ismét kapcsolatba lépett az egyházzabadságát visszanyert állammal, azaz újra államegyházzá lett. Am kis idővel később egynehány katolikus községnek Genfhez kapcsolódása megváltoztatta a helyzetet. Az eddigi kálvinista állam különböző hitű polgárok államává lett s ezen állam fizette a katolikus klérus s egyház költségeit is. Előállott az a helyzet, hogy a nem tiszta református tanács tárgyalta s erősítette meg a lelkészi testület határozatait. E helyzet egyelőre nem lett veszedelmes. Annál nagyobb jelentőségűvé nőtte ki magát a morva-német s skót határokon fellépő vallásos megújulás, a „Réveil“. E mozgalom a hit mélységes titkát, a Jézus Krisztusban megújulást, a Jézus istenségének hittételét hirdette teljes erővel s igyekezett e megújulást személyi kegyességgel, lángoló lelkesedéssel, egyéni tisztaságra töréssel, s (a hiba ott kezdődött, hogy) másoktól való elkülönödés által megvalósítani. A gúny, lenézés nem fegyverezte le őket, sőt támadóan lépve fel, rövidesen lábba hozták a lelkeket s kihívták maguk ellen a lelkészi testület erőyes fellépését. Ez megtiltotta — szerencsétlenül — a Krisztus istensége, természete, az eredendő bűn, kegyelem s predestináció kérdésének szószéken való fejtegetését. A harc tovább folyt más eszközökkel s arra vezetett, hogy az orthodoxok otthagyták a régi, államegyházat s két (későbbben egybeolvadt) parókiát létesítettek, majd egy evangéliumi társulatot s az ő szellemükben tanító theológiát. Nem sokan, de gazdagok s tekintélyesek voltak a tagjai. — Az 1842, majd 1847. államszervezetbeni változás megváltoztatta az egyház kormányzását is. Az eddigi papuralmat a népuralom váltotta fel. A lelkészi testület jogkörét a consistorium vette át, mely 25 világi tagból s 6 lelkészből állott. A lelkészválasztás a parókiákhoz tartozó hívek joga lett. Az alapvető szervezet az írás isteni tekintélyén s a szabad vizsgálás, kutatás jogán nyugszik. E reformok előbb gondolkodóba ejtették a híveket, majd hamarosan beleélve magát az egyház e keretekbe s kivált 1849—1863-ig bámulatos, virágzó s termékeny időt élt át egész sereg kiváló professzor, tudós, lelkész gazdag, ihletett korszakában. Am a túlzó liberalizmus gátat vetett a mély keresztyén s mégis modern irányú térhódításának. A bibliai kritika eredményeinek tulbecsülése, a minden hittételtől megszabadulni vágyás izgató elemként hatott s a Consistorium, a zavaroknak elejét veendő, nem adta meg az igehirdetés jogát az előtte veszedelmeseknek látszó idegeneknek. A liberálpárt a politika eszközeivel akart eredményeket elérni. Előbb (1873) megcsinálta a protestánsok

segítségével a szabad kath. egyházat, mely maga választotta papját a kath. gyakorlattal ellentétben. Majd a katolikusok segítségével akarta liberálissá tenni a református egyházat az 1874-es törvények által, melyek szerint: a theol. professzorokat nem a lelkészi testület, hanem a tanács választja; teljes a hittani szabadság; minden lelkész saját felelősségére azt prédikálhat, amit akar; hittani s liturgiai megkötöttség nincs; a lelkészi tiszthez nem szükséges a lelkészi testület felszentelése... Az evangéliumhoz hű párt ezek után elhatározta az állammal való szakítást, amiről egy következő cikkben számolok be.

Dr. I. E.

Egyház

A helyi belmisszió kihatása.*

Mielőtt a kapott megüsztelő megbízatás értelmében a belmisszióknak a gyülekezeti életre gyakorolt hatásáról, annak az egyházi életben jelentkező eredményeiről szólnék valamit, előre kell bocsátanom egyet-mást. Mindenekelőtt azt, hogy szerénytelenség volna részemről és nagy merészséget igényelne, ha erről a tárgyról ilyen fogalmazásban akarnék beszélni. Ha Isten jóvoltából immár hat év óta sok emberi gyarlósággal, sokszor tévedéssel, de az imádságban mindig megújuló töretlen reménységgel s munkakedvvel végzett lelkipásztori szolgálatom és munkálkodásom az *elő gyülekezet* eszményének lehető realizálása körül koncentrálódott is, ami természetszerűleg magában foglalja a gyülekezetben rejlő erőknak munkábaállítására való allandó törekvést — s ha Isten kegyelméből tanúságot tehetek is arról, hogy ez a hat év nem múlt el gyülekezetem életében minden hatás és eredmény nélkül, mégis vakmerőség volna, ha a belmisszió kihatásáról afféle beszámolót akarnék tartani. Tovább megyek. Nem hiszem, hogy akadna magyar református lelkipásztor, — még ha a legáldottabb s eredményekben leggazdagabb hosszú pályafutás ékeskedik is mögötte — aki ennek a témának gyakorlati alapon való kifejtését saját gyülekezetére hivatkozással merné vállalni. Miért? Mert egyfelől a legintenzívebb, a leghűségesebb lelkipásztori munka sem belmisszió magában véve; másfelől, mert a belmisszió az egyes gyülekezetekre s a hivatalos református egyház egészére nézve is még mindig *inkább megoldatlan pensumot, mint elméletileg teljes tiszta s gyakorlatilag biztos kézzel munkába vett programot jelent.*

Ha Isten iránt érzett hálával s örömmel vesszük is tudomásul a sokáig bizalmatlanul, gyanús szemmel nézett, sokszor be se fogadott, a kapukon kívül rekesztett belmisszió, helyesebben az azzal szemben megnyilatkozó érzék és érdeklődés térhódítását egyházi életünkben, ha látjuk is a belmisszió jegyében megindult komoly kezdeket, itt

* A bányai lelkészi kör értekezletére kitűzött és ott elhangzott előadás.

ott már eredményeket is láttató törekvéseket, mégis meg kell vallanunk, hogy csak az út legelején vagyunk.

Már csak azért is, mert a kellő elmélyedés, az alapos elméleti tisztázás hiánya miatt a legtejjesebb zür-zavar uralkodik a belmisszió értelmezése tekintetében. Mióta — ha szabad így mondani — divat lett a belmisszió, azóta szokás lett az is, hogy mindenféle megmozdulást derűre-borúra belmisszió-nak nevezünk ki. Belmisszió lett a házi látogatás, a személyes pásztori munka, a fonóka, az analfabéták tanítása, a földreformban érdekelték ügyének képviselése, sőt — Uram bocsáss — még az „egyházi bál” is.

Meg kell azért állanunk ennél a pontnál, hogy tisztázhassunk alapvető kérdéseket. E szerény, rövid előadás keretében nem vállalkozhatom arra, hogy úgy elméletileg, mint a történelmi fejlődés tekintetében mindenre kiterjedő alaposítással rávilágítsak az itt felvethető kérdésekre. Csekély erőmhöz képest azonban bizonyos distinkciók felállításával — ha rapszodikusan és hiányosan is — szeretnék hozzájárulni a lényeg tisztázásához.

Induljunk ki az egyháznak abból a definitiójából, melyet dr. Ravasz L. ad „A gyülekezeti ige-hirdetés elmélete” c. munkájában, amely szerint „az egyház az a vallásos társaság, mely tagjaiban építi önmagát istenországa megvalósítására”. (70.) A magaépítésnek három fő iránya az ő fogalmazása szerint a hitben gyarapodásra, a szeretetben munkálkodásra és a reménységben reprodukálásra törekvés; bibliai kifejezéssel *δουλοποιή*, az *ἀγάπη* és a *πεποίθησις*. Abban van e definitió értéke, jelentősége, hogy az egyház élettevékenységére helyezi a hangsúlyt, ugyanúgy, mint Achelis, mikor a gyakorlati theologia következő klasszikus meghatározását adja: „*die Lehre von der Selbstbetätigung der Kirche zu ihrer Selbsterbauung*” (Prakt. Theol. 1910. 60.)

Ami áll az egyházra, áll a gyülekezetre nézve is, mert hiszen „*die ideelle Gemeinschaft der Kirche tritt in die Ergemeinde das zur tatsächlichen Erscheinung komt, was die Kirche ist; m. a. W. der ideelle Makrokosmos der Kirche tritt in die Erscheinung in dem Mikrokosmos der um Wort Gottes und Sakrament gesammelten Einzelgemeinde*”. (Achelis: i. m. 120.) Vagyis „a gyülekezet — ahogy dr. Ravasz L. mondja —, bármily töredékes, mégis csak az anyaszentegyháznak a reprezentánsa”. (i. m. 110.)

A gyülekezet élettevékenységének, magaépítő munkásságának tárgya maga a gyülekezet, mint vallásos közösség, azzal a céllal, hogy istenországnak megvalósítására alkalmas volta megmaradjon, sőt, a lelki javak gyarapodása útján, fokozódjék. Alanya — mert visszaható, öngondozó tevékenységről van szó —, szintén maga a gyülekezet, mint különböző charizmákkal megajándékozott, de ugyanazon Lélektől vezérelt tagokból egybeszerkesztett test, mint ezt Pál apostol a Korinthusiakhoz intézett I-ső levelében kifejti. (12. rész.) Inkluzíve ebben a megállapításban a régi felfogással szemben való

állásfoglalás is bennfoglaltatik, mely veszedelmesen közel állott a katolicizmus állásponjához. (Laiikus elem — klerus.) E felfogás szerint (Krauss, Vilmar, aki *Lehrbuch der prakt. Theologie* című művében valóságos hierarchia szószólója) a gyülekezet csak mint objektum szerepel. Gyakorlótér, munkamező a lelkipásztori szolgálat számára. Kovács Albert „Homilétiká”-ja (1904) is ezt a felfogást tükrözi s a gyülekezet életszükségeiről úgy emlékezik, hogy azokat a *pap* elégíti ki a rábízott egyházi szolgálat teljesítése által. Kézenfekvő ennek a felfogásnak helytelen, sőt veszedelmes volta a protestantizmus, közelebbről pedig különösen a kálvinizmus nézőpontjából. Lemondást jelent ez az egyes gyülekezeti tagokra nézve a legszentebb jogokról és kötelességekről, a felelősség hordozásáról, az aktivitásról. Passzivitásra kárhóztatja, lefojtja a gyülekezetben rejlő erőket, porba ejti az „egynás hite által való épülés” drága, öskeresztyén gondolatát.

Nem csoda, ha újabban valóságos pergőtűzet zúdítottak erre az álláspontra. Különösen Emil Sulze helyezte éles megvilágításba (*Die Reform der ev. Landeskirche 1906. Lebendige Gemeinden 1912*) annak tarthatatlanságát. Fellépése, a *lelkigondozó, élő gyülekezetek* ideáljának éles vonalú megrajzolása, gyakorlati téren erőteljes követelése körül kifejtett munkássága valósággal korszakos jelentőségű. Niebergall — ki egyébként szintén a lelkigondozó gyülekezet eszményének tekintélyes képviselője — a gyülekezeti ideál történelmi fejlődésének ismertetése során mint egy nagyjelentőségű mozgalom kiindulási pontját említi a Sulze-féle gyülekezeti eszményt. (Prakt. Theologie 1918 I. k. 250.) Tulajdonképpen a lényegét illetően nincs benne semmi új. Nem történt más, mint az újszövetségben, különösen a páli levelekben elénkrajzolódó ideál újból való megragadása. *A gyülekezet öngondozó közösség*. „Minden egyes tagnak mértéke szerint való munkássággal teljesíti a testnek nevedését a maga felépítésére szeretetben”. (Ef. 4tc.) Ennek az építő tevékenységnek vezetője, irányítója — tehát nem kizárólagos alanya — a lelkész, mint a gyülekezet erre elhívott mandatariausa.

Világos lesz most már előttünk ebből a rövid gondolatmenetből is, hogy mindaz, ami a gyülekezet kebelén belül a hitben való gyarapodás, a szeretetben munkálkodás és a reménységben való reprodukálás érdekében történik, a lelkész, mint vezető, a gyülekezet, mint közösség, az egyes személyek, mint gyülekezeti tagok részéről, nem más, mint *egyszerűen életszükségből fakadt tevékenység, a gyülekezetnek önmagával és — amennyiben pedig a gyülekezet éltető központja, egyben feladata az Ige s abban Krisztus — királyával, Krisztussal szemben érzett kötelességének teljesítése, vagyis lényegének, életének magától értetődő megnyilatkozása és gyümölcsözőése, de nem és semmiesetre sem belmisszió.*

Ferenczy Károly.

(Folyt. és vége köv.)

Takarékpénztári csekkszámia 43,916.

Közélet

A vasárnap és a korcsma.

Csiky Lajos szavait idézem: „A pihenés nélküli munka egy neme az öngyilkosságnak“.

Az öngyilkos ember nem szereti testét, nem becsüli meg lelkét. Ha tehát okosan, keresztyén módon akarunk élni, testünk-lelkünk pihenőjéről gondoskodnunk kell.

Ezt a célt szolgálja a vasárnap, a hat napi munka után következő pihenő az Urnak napja.

Szükség van a vasárnapra *egészségi* szempontból, mert a megfeszített munka nemcsak testi erőnket emészt fel, hanem a nyomában járó fáradtság érzete elkedvetlenít, elégedetlenné tesz. Az elégedetlenség pedig súlyos, kiszámíthatatlan következményekkel járó betegség.

Megkívánja a *családi élet* a vasárnapi pihenőt, mert a munkában fáradt férj a családi élet melegében elfeledi az elmúlt hét fáradalmait, az öt körülvevő szereletből új erőt merít a jövő hat napra.

A vasárnap a hetedik nap, Isten által rendelt *lelki ünnep* is. Neve Úr napja, tehát ezt kiváltképpen Neki kell szentelnünk. Akkor is, ha szívünket bánat járja, akkor is, ha örömmel gerjedezünk, lelkünknek úgy kell óhajtani az urat, mint a szomszédhoz szarvasnak a hűvös patak vizét. Ezzel szemben azt látjuk, hogy sok helyen a vasárnap a vásár, a pihenés nélküli munka és nem a családi élet napja, nem is lelki ünnep, hanem a mértéktelen mulatozás, korcsmázás napja.

Konstantin császár már 321-ben kiadta az első vasárnapi rendeletet: „A bírák, valamint a város lakói és minden kézimunka szüneteljen e tiszteletreméltó napon“.

Az alemannoknak, a németek őseinek törvénye így szól: „Aki nem akar az Isten kedvéért a munkától szabad lenni, maradjon szolga. Ha valaki Úrnak napján befogja ökrét, veszítse el azt“.

Angolországban több, mint ezeréve rendelet van a vasárnap megtartásáról. Erzsébet angol királynő betiltott vasárnapokon minden vásári és kereskedelmi üzletet. Skótországból vasárnap az utcák, terek csendesek, munkahelyek, vendéglők zárva.

I. István királyunk 1035-ben szigorú munkaszünetet rendelt, László és Kálmán királyaink még a botbüntetést is kilátásba helyezik az ünnep-rontókkal szemben, Mátyás király vásárt sem enged tartani. (stb.)

Az 1868. évi LIII. t.-c. 13. §-a szerint, minden nyilvános és nem elkerülhetetlenül szükséges munka felfüggesztendő. Az 1891. évi XIII. t.-c. az ipari munkásság munkaszünetéről szól, de teljes, igazi vasárnapi szünetet a miniszter részletes rendelete egy üzletágra sem mondott ki. Tehát mi magyarok ma a vasárnap megszentelése tekintetében nagyon hátul állunk, szinte visszafelé haladtunk, mert, ha törvényeink, rendeleteink szelleme a testi és szellemi munka szünetét célozzák is, a valóság sok tekintetben mást mutat s a vasárnapnak a régi vallásosságával való lelki ünneplése ma messze-lebegő cél.

E cél elérésére lelki eszközünk a morális nevelés, egymagában sokszor kevésnek látszik. Kezdjük azzal, hogy szoktatjuk az iskolás gyermekeket, buzdítjuk a templom látogatására. Ha nincs kellő eredmény, a törvény segítségét vesszük igénybe. De vajjon elég-e ez? Nem. Ha nem akar valaki a jó útra térni, ha büntetést követ el, bezárják, hogy a bűn elkövetésének lehetősége megszűnjön. Tehát kíméletlen hatósági beavatkozásra van szükség itt is. Szigorú vasárnapi munkaszünet, a korcsmák vasárnapi bezárása, a népnek templomon kívüli nemes szórakoztatása kontúrvonásokban az, ami célunkat elősegíti.

Egy növendékem szülőjét, mert gyermekét a vasárnapi istentiszteletre ezzel a kijelentéssel: „Nem korcsma az, hogy mindig járják, — nem engedte, megbüntettettem. (Ime a néplélek megnyilatkozott, de vajha nagyon kevesen lennének ilyenek.) Hat napon dolgozzál, a hetedik napon ne templomba menj, hisz a korcsmát kell mindig járni.

Be kell hát csukni vasárnapra a korcsmákat.

Régebben, midőn még vasútjaink nem, országútjaink pedig ros-zak voltak, a tengelyen utazók kinnal-bajjal jutottak odább s ott háltak meg, hol rájuk esteledett. Embernek, állatnak szállást, ellátást adtak a *vendégfogadók*. Ma ilyen vendégfogadó — bár kocsin közlekedők ma is vannak — nincs, vagy alig van. Községünk pusztákkal 7000 lakosú, a belterületen 5000 lélek lakik s van 8 korcsmája. Ámde, ha idegen lovának, magának szállást, ellátást keres, nem kap. Nincs egy vendégszoba, nincs egy vendégistálló, nincs egy tányér meleg étel az átutazóknak. Csak bort, pálinkát, néha sört kaphat. Nem sok különbséggel így lehet ez más hasonló helyen is.

Lehet, hogy sokan nem értenek velem egyet, de kérem, *mi szükség van a kizárólag szeszessel kiméréssel foglalkozó korcsmákra?*

Nemde van abban valami nem nemes, hogy valaki a lélek ünnepén, az Úr napján (hisz a köznap fogasztás csekély) azzal a bizó tudattal nyitja ki üzletét, fúvatja a trombitát, húzatja a nótákat, csalja oda a munkásokat a hat napi munka keresetével, hogy ezt nála eligyák s majd részeg fővel, hangos duhajkodással zavarják az ünnepi csendet, a korcsma előtt elvonuló temetési menet szomorú hangulatát, otthon pedig a nélkülözö család nyugalomát. Az ilyen „lelki gyengének“, kik a vasárnap igazi megünneplését nem ismerik, hanem csak a korcsmák borgözös levegőjében érzik jól magukat, az államnak kell segítségükre jönni.

A sánta bottal jár, a gyengét erősítse az erősebb.

Ma az állam munkája az alkoholizmus ellen csekély. Kiad ugyan rendeletet, hogy a 15 éven aluli gyermekeknek tilos szeszest adni, elrendeli az alkohol elleni nap tartását az iskolákban, de itt még is áll. Jó szemmel nézi az alkohol elleni egyesületeket (bár ezek tagjai amúgy is bornem-issza emberek), de működésük szinte meddőnek látszik, mert az alkoholfogyasztás állami felügyelet,

ellenőrzés, sőt istápolás mellett mindenkor állandó nagy és féltve őrzött jövedelmi forrást biztosított az államnak.

Mégis figyelembevéve az állam anyagi érdekeit, az éppen most ránehezülő súlyos terheket, de ugyan akkor szembe állítva az erkölcsi hasznot, mi a korezmák bezárásából, az Úr napjának méltóbb megünnepléséből eredhet, egyesületeknek, vezetésre hivatott személyeknek állandóan felszinen keil tartani e tárgyat, hogy ha lépésről-lépésre is, megnyugtató eredményt érthessünk el.

Ha áll az a tétel, hogy minden intézmény annyit ér, mint amennyit a köznek használ, akkor én a kizárólag szeszestől kiméréssel foglalkozó korezmákat máról-holnapra becsukatom.

Mivel tehát a vasárnapi korezmázás kiöli az emberekből a vasárnap fogalmát s ezt hova tovább a mulatozás, a züllés napjává teszi s lerombolja a lélek kincseit, továbbá, mert a vasárnap végzett munkálkodás nem nevezhető a vasárnap megszentelésének, küzdenünk kell a kizárólag alkoholos italkiméréssel foglalkozó korezmák vasárnapi zárva tartásáért, a testi és szellemi munkások vasárnapi munkaszünetéért, a templomon kívüli nemes szórakozások megteremtéséért, követelni kell a körök, kaszinók szigorúbb ellenőrzését, a kultura intézményeinek növelését az állam imperatív beavatkozásával.

Igy lesz a vasárnap lassan-lassan igazán az Úrnak napja.

Mányoky Béla,
református tanító.

Várunk.

(Beszámoló a szatmári egyházmegye f. évi március 4 én tartott értekezletéről.)

Most már tudjuk, mikor lesz az a nagy nap, amilyen több, mint száz éve nem volt e több püspököt adó egyházmegyénkben. Május 1—14. napjain Püspökünk generalis visitációra jön hozzánk. Az előkészületek megbeszélésére egyházmegyénk elnöksége értekezletet hívott össze Fehérgyarmatra. Megjelentek az értekezleten egyházmegyénk gondnoka: Komoróczy Iván, vármegyénk volt alispánja is, továbbá Kormány Lajos és Ujfalussy Lajos világi tanácsbírák, Luby Géza földbirtokos és Ferenczy Sándor, a Vay-uradalom intézője és más világiak. Az egyházmegye lelkészi tanácsbírái és titkárai közül többen. A lelkészek mintegy 42-en, kurátorok, tanítók, érdeklődők.

Az egyházmegye felét — mintegy 33 községet — látogatja most meg a püspök úr, a többit majd máskor. Az árvizes Kisar temploma felszentelésekor majd külön látogatják meg.

A generalis visitációtól sok áldást várunk mind magunkra, mind gyülekezeteinkre nézve. Reméljük, hogy előbbre halad ezáltal közöttünk a jörend és fegyelem. Várjuk a hithűség és buzgóság fellendülését. Sok szép lelki emlékre számíthatunk mindnyájan. Útmutatásra, bátorításra, emeltetésre és ostromoztatásra is várunk. Hisszük, hogy sok ellentétet és félreértést fog elsímitani ez a generalis visitáció, amelynek már a híre is egybehangot

és összehozta a sok tekintetben különböző fel-fogású embereket. Már most is látszik, hogy egyházunk szeretetében, hivatalos felsőbbségünknek kijáró tiszteletadásban, a magas és szent érdekek védelmében egyek vagyunk.

Mi nem is embereket várunk, hanem Istennek a követéit, nem is emberek előtt hajlunk meg, hanem az Úr Lelke előtt, Aki az ő követéiben fog szólni hozzánk.

Megható jelene volt a napnak, mikor a jánki leányegyház küldöttei, egyszerű emberek, megjelentek Sipos József esperes úr előtt és kérték, hasson oda, hogy a generalis visitáció hozzájuk is látogasson el. Hisszük, hogy kérésük teljesülni fog.

Úgy tudjuk, hogy Szatmárban mostanában más vallású püspökök is pásztoralták híveiket. — akik ugyan kevesen vannak —, a sekták is ütögetik fejeiket. Itt mindenütt sóvárogva várjuk, vajha püspökünk és kísérete — mint Is en fiai — nem aranyat és ezüstöt (mint a sekták), nem tömjénfüstöt és csókranýújtott kezeket (mint némely hatalmasságok), hanem amijök van: drága lelki ajándékokat osztogatnának és hagynának nekünk, mint hisszük, hogy úgy is lesz.

Szatmár ősi földje és színmagyar drága népe várja a testi és lelki kikeletet, hogy örömmel ünnepelhessen.

Kósa Béla.

Külföld

Politika és egyház. Doumergue Emil, a 82 éves, fáradhatatlan agg tudós, legújabbban a katholicizmus világszerte tapasztalható nagy vonzó erejével foglalkozik egy cikksorozatában. Ennek a kérdésnek a kapcsán írja a következő megszívlelendő sorokat:

„A tulajdonképeni értelemben vett politikát nem szabad belekeverni az egyház életébe. A lelkipásztoroknak nem volna szabad egy olyan speciális politikai irányzatot képviselniök, amely a hívőknél nem talál tetszésre, viszont a hívőknek sem szabad a lelkipásztoraitól azt követelniök, hogy épen azt a speciális politikát képviseljék, amely nekik, a hívőknek tetszik. A katholicus egyház, igaz, megteszi ezt s időnként van is ebből ideig-óraig tartó anyagi haszna — ámde micsoda áron? Mindenki látja, aki nem vak, miféle következményei vannak ennek a rendszernek. Manapság például Franciaországban a katholicizmus nagy politikai védelmezője: Maurras Károly, egy notorius istentagadó. Képzhető-e valami, ami általmasabb volna a vallásra nézve és ami jobban használna a vallásatlanságnak? — Most már a protestáns egyházban annyi politikai párt legyen lelkipásztorokkal az élükön, ahány politikai párt az államban van? E kérdés fölvetése nem hiábavaló. Bizonyos ilyen pártok már kialakulófélben vannak s ezek meg fogják találni a maguk szerveit. A mi Urunk azonban nem a vallásnak és a politikának erre az összekeverésére tanított bennünket. Nem, nem szabad, hogy a nekünk legjobban tetsző

politikai párt legyen az egyházunknak hivatalos pártjává. A lelkipásztorok e tekintetben a legszélsőségesebb óvatossággal kötelesek eljárni, hiszen ők valamennyi hívőnek a pásztorai. Itt csak arra van szükség, hogy egyetlenegy protestáns ember se tartozzék olyan politikai pártba, amelyik nem tartja tiszteletben valósággal és gyakorlatilag is az Isten törvényének tizparancsolatát és annak summáját.

Megjegyezzük, hogy Doumergue szívvel-lélekkel orthodox kálvinista, aki a vele sok tekintetben congeniális Kuypernek, ha nem is politikai, de tudományos téren csodálója és követője, de aki ebben a nagyon egyszerű és nagyon világos nyilatkozatában egy mindenféle árnyalatú református és protestáns ember által leginkább elfogadható, bölesen, mélyen és keresztyénileg liberális álláspontot képvisel. **ri.**

Nyílt kérdés, amelyre nyílt felelet szükséges.

A Debreczeni Református Szemle f. é. március 1-i száma mindenkit — aki eddig nem tudta volna is — végérvényesen meggyőzhet arról, hogy ennek a lapnak a fő célja személyek kipellengérezése és lejáratása. E nagyon is áttetsző tendenciánál fogva, mint eddig nem kívántunk, úgy ezután sem kívánunk ennek a lapnak (rendszerint a névtelenség jótekonny homályába burkolózó) „kritikai” közleményeivel állandóan és tüzetesen foglalkozni — legalább is addig, amíg a büntetőtörvénykönyv felállította korlátokat egészen nyilvánvaló módon meg nem szegi. De mivel ehhez már ebben a mostani számában is több helyt veszedelmesen közeljár, kénytelenek vagyunk tőle — elsősorban a saját érdekében — egészen nyíltan megkérdezni:

mi alapon meri — „A sok ember” című névtelen cikkében — a különböző egyházkerületi bizottságok tagjainak bármelyikét is azzal gyanúsítani, hogy a megbízatástól való megválása „egy kis anyagi haszonról való lemondással járna”, — s van-e erkölcsi bátorsága nem elrejtözve, hanem a cikkíró nevének aláírásával s nem csupán burkolt — bár elég érthető — célzásokkal, de névszerűen is megjelölni azt az egyént, akire — úgyszintén azt a megbízatást és az azzal járó anyagi hasznot, amire gyanúsítását vonatkoztatja?

A Debreczeni Protestáns Lap
Szerkesztősége.

Különfélék

Az egyházkerületi közgyűlés határidejét, melyet szokatlanul koránra azért tűzött ki az elnökség, mert a tavasz során zsinattartás is tervbe volt véve, — miután a zsinattartás elmarad, három héttel elhalasztották. Ehhez képest később lesznek az előkészítő bizottsági ülések is. Az új határidők ezek: egyházkerületi, tanügyi és pénzügyi bizottság ülése április 14, koll. igazgató tanácsé április

15., népiskolai tanügyi bizottság ülése április 16. Az egyházkerületi közgyűlés május 5-én kezdődik.

Dr. Zolnay Imre vésztői hitoktató lelkészt a múlt héten avatták a Ferenc József tudományegyetemen a jog doktorává. Ugyanő a múlt évben politikai doktori fokot szerzett. Így hát két doktori oklevele is van. (De azért nem „utriusque juris doctor”, mint ahogy valahol olvastuk, hanem doctor juris universi, és doctor politicius.)

A debreceni egyház költségvetése 1600 millió kor. költségvetési hiányt mutat. A nagy költségvetési hiány oka az iskolák fenntartásával járó nagy költség. Az egyház megkereste a várost, hogy az onnan nyert segélyeket most már teljes arányértékre valorizálva folyósítsa.

Adományok a Kántus javára. Bilkei **Kövesdy** Imre úr egymillió, dr. Bruckner Ernőné úrnő 100,000, egy magát megnevezni nem akaró jöltevő 500,000 koronát adott a Kántus március 5-iki ünnepélye alkalmából a kántus tagjai jutalmazására. Ugyane célra a jelen voltak önkéntes adományokból kishíján másfélmillió korona gyűlt be. A kántus tagjai ezeket a pénzeket, sőt az alapítványokból szétosztott jutalmakat sem vették fel, hanem mindet a Kántus adósságainak fizetésére fordították. Tiszteletreméltó példái az önzetlen munkálkodásnak e szegény derék fiúk, akik nem kevés fáradsággal és ime minden anyagi előnyről lemondással szolgálják az öreg kollegium szép hagyományának fenntartását. Az egyik alapítvány gyarapítására is érkezett 500,000 korona.

Az újfahértói Révész-ünnep meghívóit szétküldték. Így szól: Az újfahértói református egyház Révész Imrének, Újfahértó község nagy szü öttének születése századik évfordulója alkalmából, 1926. évi március 21. napján, szülőházát emléktáblával örökíti meg s ugyanakkor a nyíregyházi „Leánykálvineum” javára ünnepségeket rendez. Az ünnepségek sorrendje: I. Dél előtt 10 órakor istentisztelet a református templomban. Imádkozik: Görömbey Péter, nagykállói lelkész. Isten ígéjét hirdeti: Dr. Révész Imre, debreceni lelkész, egyházkerületi főjegyző. — II. Dél előtt 11 és fél órakor a község háza dísztermében községi képviselői díszközgyűlés keretében az emléktábla leleplezése. 1. Hymnus. Énekli az Újfahértói Polgári Dalárda. 2. A díszközgyűlést megnyitja: Nánásy Sándor, főbíró. 3. A közgyűlés tárgyát ismerteti: Bartos László, főjegyző. 4. Az emléktáblát leleplezi: Dr. Baltazár Dezső, püspök, az egyetemes konvent lelkészelnöke. 5. Az emléktáblát a községnek megőrzés végett átadja: Porzsolt István, református lelkész. 6. Átveszi: Bartos László, főjegyző. 7. Szózat: Énekli az Újfahértói Polgári Dalárda. — III. Délután 1 órakor közebed a „Casinó”-vendéglő nagytermében. — IV. Délután 5 órakor „Révész Imre” emlékünnepély a templomban a következő műsorral: 1. Közének: 100 dicséret 1. verse.

WACHA tisztít, mos, fest férfi és női fölső ruhát, inget, gallért, kézelőt

Debrecen, Simonffy-u. 55.

2. Megnyitó. Tartja Kiss Ferenc, egyetemi tanár.
 3. Solo-ének. Énekli: Dr. Révész Imréné úrnő.
 4. Emlékezés. Tartja: Dr. Kun Béla, egyetemi tanár.
 5. Karének. Énekli az Újfehértói Polgári Dalárda.
 6. „Emlékezés édesatyámra.“ Előadja: Dr. Révész Kálmán, tiszáninneri református püspök.
 7. Solo-ének. Énekli: Abod Imre, dombrádi kántortanító.
 8. Szóval: Bartos Bözsike úrleány.
 9. Köz-ének: 245. dicséret 10. verse. — Az ünnepélyre belépődij nincs, de a délelőtti istentisztelet és a délutáni emlékünnepegy alkalomával a perselyek a nyíregyházai „Leánykálvineum“ árvaháza részére ki lesznek téve. A presbiterium tisztelettel kéri az ünnepségen résztvevőket, hogy a nemes célra adakozni méltóztassanak. Tekintettel a templom szentségére, a tetszésnyilvánítástól tartózkodni sziveskedjenek. Tisztelettel felkérjük az ünnepségeken részt venni szándékozó vendégeket, hogy a lelkészi hivatalnál március 18-ig jelentkezni sziveskedjenek.

A püspökválasztás Erdélyben március 18-án lesz. Egyetlen jelölt dr. Makkai Sándor egyházkerületi főjegyző, püspökhelyettes, kinek püspökké választása bizonyára egyhangú lesz.

Rendes tanárrá nevezte ki a földművelésügyi miniszter Kesztyüs Lajost, a keszthelyi gazdasági akadémia rendkívüli tanárát. E kiváló testvérünknek nemes munkája és mélységes hite egyik hatalmas erő volt a keszthelyi gyülekezet életrehívásában.

A Templomegyesület bukottakat és erkölcsileg lesüllyedteket gondozó szakcsoportja e hó 12-én d. u. 6 órakor a Kollégium dísztermében tartotta má-odik előadást. „A magyar fogházmisszió kezdete és célja“-ról tartott Nagy István missziói lelkész értékes előadást, utána pedig Maar Margit, felsőbb leányiskolai tanárnő tartotta meg „Fogházmissziói tapasztalatok“ c. előadását. Aktuális tárgyánál fogva mindkét előadást nagy érdeklődéssel hallgatta a közönség. Ének duett, gyülekezeti ének és imád-ág fejezték be a szépen sikerült estélyt.

Nyolcmillió a református leánynevelő intézet építkezési céljaira. A kálvinisták templomegyesületének irodalmi délutánokat rendező szakcsoportja február hó elején a kollégium dísztermében rendezett irodalmi délutánt, melynek tiszta jövedelmét 2 millió koronát és a „Bokréta“ délután tiszta jövedelmét, 6 millió koronát a leánynevelő intézet építkezési céljaira adta át a szakosztály.

A népszerű főiskolai tanfolyamon az elmúlt héten Darkó Jenő, Sz. Kun Béla, Varga Zsigmond egyetemi tanárok, Szilády Zoltán, Hoffer András és Zsigmond Ferenc egyetemi m. tanárok tartottak nagyérdéki előadásokat.

A köröstarcsai lelkészválasztás ügyében március 9-én ítélkezett az egyházkerületi bíróság, helyben hagyván az elsőfokú ítéletet, mely a választást érvényteleníti és a megválasztottat a választhatók sorából kizárja.

Március tizenötödikét ünnepli Magyarország a jövő hét első napján. Valamikor Jókai azt

mondta, hogy az volna legméltóbb ünneplése a napnak, ha — visszazárnák Tánicsics Mihályt. Most a sajtóval elkövetett sok visszaélés láttán, nem volna csoda, ha sokan azt tartanák a legméltóbb ünneplésnek, ha — visszahoznák a cenzurát. Ilyenre azonban nekünk, magyar protestánsoknak, még tréfából sem szabad gondolni. Nekünk a szabadság az életető elemünk és ha azt tapasztaljuk körünkben, hogy a szabadság szabaddossággá fajul, magunknak kell annyi életerőnknek és bátorságunknak lenni, hogy rendre szoktassuk a féktelenkedőket. De a fürdővízzel a gyermeket nem szabad kiönteni.

A középszabolcsi egyházmegyei lelkészértekezlet a Debreceni Református Szemle ügyében, a f. évi március hó 5-én, Nyíregyházán tartott ülésén egyhangúlag a következő határozatot hozta: Lelkészértekezlet egy új egyházi lap életrehívását céltalannak és feleslegesnek látja, mivel ennek is az lenne a célja, mint a D. P. Lapnak; s ez utóbbi is ép oly független, mit az új lenne. A D. P. L. jelenlegi tulajdonosát és szerkesztőit különben is tartjuk olyan elfogulatlan s az anyaszentegyház és főiskola ügyeit melegen szívükön viselő embereknek, hogy bármilyen bíráló irányú cikket, ha az nem személyeskedő, tulzó és igazságtalan, közzétesznek. S ha ők közzé nem tennék, oly sok általános jellegű egyházi lapunk van, hogy van tér és mód ilyen bíráló cikkek közzétételére. De arra, hogy e meglévő lapok mellé még egy újat hívjunk létre, egyházainknak ereje sincs, lelkileg sem érezzük a szükségét.

A nem állami tanárok és tanítók statusrendezése egyre késik, ami református elemi- és középfokú iskoláink tanítószemélyzetét folyton fokozódó nyugtalansággal, sőt keserűséggel tölti el. A többi tisztviselők s ezek között az állami tanítószemélyzet a múlt év végén már mind megkapták az új statusbeosztást és az ezzel együtt járó, 1925 július 1-től számított illetményeket, csak a felekezeti tanárok és tanítók statusa van még mindig függőben annak ellenére, hogy egyesek, testületek és egyesületek nem szüntek meg sürgetni a minisztériumokban a statusrendezésre vonatkozó kormányrendeletnek a nem állami tanszemélyzetre is kiterjedő végrehajtását. Ily körülmények között végre a debreceni református elemi- és középiskolák tanárai és tanítói, e hó 9-én egy nagy küldöttséggel keresték föl dr. Baltazár Dezső püspököt és gr. Degenfeld József főgondnokot, mint a konvent elnökét. A küldöttség nevében S. Szabó József igazgató kérte őket, hogy egyfelől a kultuszminiszternél, másfelől a kormányzó úr ő főméltóságánál személyes közbenjárásukkal hassanak oda, hogy a statusrendezés az állami tanszemélyzetével egyenlőképen a legsürgősebben végrehajtsák. Válaszképen a püspök úr az elnökség készséges közreműködését ígerte meg s ezzel nemcsak a küldöttségben, hanem a legszélesebb körben kelt megnyugvást.

Kun József késműves és műköszöns, Debrecen, Széchenyi utca 1. sz.

Irodalmi délutánt rendezett március 10-én a Templomegyesület akollégium dísztermében. Előadó dr. Bessenyei Lajos főgimnáziumi tanár volt, özv. Balogh Elemérné Farkas Ilona úrnő pedig zongorajátékával gyönyörködtette a hallgatóságot.

A szatmári egyházmegye értekezlete márc. 4-én foglalkozott a nem állami tanszemélyzet nyugdíjjarulékanak ügyével. Azt így elhordozhatatlannak tartja. Kéri a felsőbbiséget, sürgősen tegyen meg minden lehető e szörnyű teher megszüntetése érdekében, hiszen ha ezt az állam végrehajtja, az egyházak teherbíró képessége összeroppan. — Az értekezlet minden egyházat felhív, hogy sürgősen külön is adjon be ez ügyben kérvényt a Vallás- és Közoktatásügyi Miniszteriumhoz. A kérvények az esperesi hivatalhoz küldendők.

Az előfizetési díjak beküldését kérjük. **Debrecenben, 1911-ben** képesítőzött tanítók közölik velem címüket. Karcag. Sütő.

Szerkesztői üzenetek.

K. J. Körösszegapáti. Qui bene distingvit, bene docet. Szent István király napját nemzeti ünneppé kifejezetten sohasem tette a törvényhozás, csak azt állapította meg, hogy ezen a napon, „mint nemzeti ünnepen”, az ipari munka szünetel. Egyéb munka kötelező szüneteléséről nincs szó s mezei munka végezhető, amint azt a Kuria több ízben megállapította. Azt azonban nem lehet mondani, hogy azért nem vagyok köteles munkaszünetet tartani, mert nekem nem ünnep a Szent István nap. A zsidónak sem ünnep vasárnap, mégis köteles a munkaszünetre. Ne tessék tehát ilyenrel érvelni, mert ez nem áll meg. Azért kell tartózkodni és olyan munkától, *mert és amilyentől* a törvény rendeli. A bíróságra egyáltalán nem tartozik az, hogy mi az én hitem, ünnepem-e Szent István nap vagy nem. Csak az tartozik, hogy Szent István napján a mezei munka nem tilos, annak végzéséért tehát büntetni senkit sem szabad. Se római katolikust, se reformátust, se zsidót. Amint viszont ipari munkát végezni senkinek se szabad. Se római katolikusnak, se reformátusnak, se zsidónak. — **G. B. Vésztő.** Lapzárás után jött.

A szerkesztésért és kiadásért felelős a lap-tulajdonos: **DR. KUN BÉLA.**

Pályázatok.

Segédlelkészt keres maga mellé a középsza-bolcsi esperes. Fizetése mosáson és takarításon kívül teljes ellátás, egy bútorozott szoba ágynemű nélkül, 4 m³ kemény hasábfá, havonként 1.350.000 papír korona. Kötelesség: a reábizott mindennemű lelkész, belmissziói és irodai szolgálat teljesítése lelkész irányítása és rendelése szerint. Állás május hó 1-én elfoglalandó.

A *kömlódtótfalui* ref. kántortanítói állásra pályázat hirdetik. (Néptanítók Lapja márc. 15-iki szám.) Fizetés: lakás kerttel, melléképületekkel; helyi természetbeni javadalmak 26 értékegységben és megfelelő államsegély. Kötelesség: I-VI. vegyes osztályok és ismétlősök tanítása, kántori te-

endők végezése, lelkész helyettesítése, belmisszióban sedédkezés. Bemutatók és költözködési költség nincs. Beruházás 595.000 korona. Határidő a Népt. Lapjában megjelenéstől 10 nap. Állás azonnal elfoglalandó. Felszerelt válaszbélyeges kérvények címe: Ref. Iskolaszék. Kömlódtótfalu, u. p. Csenger. Szatmár megye.

IFJ. SZÁNTÓ JÓZSEF

papi-, úri- és egyenruhakészítő szabó cég
HÓDMEZŐVÁSÁRHELY, FŐTÉR (SARJÁT HÁZ)

Számos elismerőlevél művészi, jó munkáért.
Éremkitüntetések különböző kiállításokról.

Legcélszerűbb ajándék lelkész urak részére a palást.

Cégem eddig 5000 palástot szállított s munkáért a legnagyobb haszon és jutalom az elismerőlevelek voltak. Kérem a négyesületek hasonló ajándékrendeléseit.

Tisztelettel IFJ. SZÁNTÓ JÓZSEF, az „ORLE” szabója.

T. SZÁNTÓ JÓZSEF úrnak
HÓDMEZŐVÁSÁRHELY.

Ref. egyházközségünk előjárása fiatal s.-lelkészünket, ki ideiglenes kiküldetésének ideje alatt a hívek szeretetét nagy mértékben megnyerte, közelebbi eltávozásakor emlékül egy papi palásttal akarja megajándékozni. Az egyházi lapokból értesítünk, hogy uraságod ref. papi díszruhák és palástok szolid kiállításával a lelkészek tetszését és meglegedését vívta ki. Ezért felkérem, szíveskedjék engemet lehetőleg postafordultával értesíteni, körül-belül 100 korona elegendő volna-e egy szebb palástért. Még csak arra kérem, szíveskedjék figyelembe venni, hogy a palásttal egy jeles képzettségű, nemes ambíciójú, általánosan kedvelt kezdő fiatal pap érdemeit óhajtnék jutalmazni. Vagyis inkább ezzel is arra serkenteni, hogy magát tovább képezze, fejlessze. Éppen azért óhajtanók, hogy az ilyen ajándéktárgynak alkalmas legyen úgy minőség, mint kiállítás tekintetében.

Besztercén (Erdély) 1909 szept. 15-én.

Szíves üdvözléssel: *Ráduly János*, presbiter.

T. SZÁNTÓ JÓZSEF úrnak
HÓDMEZŐVÁSÁRHELY.

Készséggel sietek kijelenteni, hogy az Ön által szállított palásttal ifjú lelkészünknek nagy örömet szerezünk. Fogadja szép munkájáért az előjáróság teljes elismerését.

Tisztelettel. *Ráduly János*, presbiter.

T. SZÁNTÓ JÓZSEF szabó mester úrnak
HÓDMEZŐVÁSÁRHELY.

Alulírott, Szántó József úrral egy papi reverendát készítettem és azzal meg vagyok elégedve.

Debrecen, 1909 ápr. 24.

Hazafias tisztelettel: *Eröss Lajos*, ref. püspök.

Debreczeni István
órásmester Debrecen, Péterfia-u. 8.

Speciális órák javítása
Mindennemű órákraktára

SESZTINA LAJOS

vasnagykereskedése
Debrecen.

Alapította 1819-ben Sesztina János.

A háztartás, mezőgazdaság és ipar körébe vágó
összes vasárúk
állandó nagy raktára.

Telefon 6.

Most megjelent „KÖNYVUJDONSÁGOK“

URAY SÁNDOR:

Lelkészi szolgálati napló. Az összes református és evangélikus püspökök által ajánlva. Ára csinos félvászon kötésben címaranyozással **50,000 korona.**

HARSANYI GUSZTÁV:

Töredékek egy magyar református lelkész hányatott életéből. Ára **35,000 korona.**

S. SZABÓ JÓZSEF:

A debreceni református Kollégium tanárai és kiválóbb növendékei 1549—1925-ig. Ára **40,000 K.**

Dr. MAKKAI SÁNDOR:

„Zörgessetek és megnyitattik néktek“. (Tanulmány előadások, beszédek, elmelkedések a lelkipásztor naplójából. Ára **126,000 korona.**

VÁSARHELYI JÁNOS:

„Bizonyágtétel.“ Egyházi beszédek. Ára **125,000 korona.**

A legszebb konfirmációi ajándék

Dr. ERDŐS KÁROLY

Az én vallásom című kis könyvecske. Ára vászonkötésben **7,500 kor.** Fohászok, kivonat Az én vallásom című könyvecskeből. Ára **1,500 K.**

Konfirmációi emléklap, kicsi 500 K. nagy 1000 K. Konfirmációi anyakönyv 1 iv 2,100 korona.

RÉVÉSZ IMRE

centennáriuma alkalmával
rendkívüli áreszállítással

45000 korona helyett **30,000** koronáért

kapható a még kevés példányszámban levő

Révész Imre: Kálvin élete című mű.

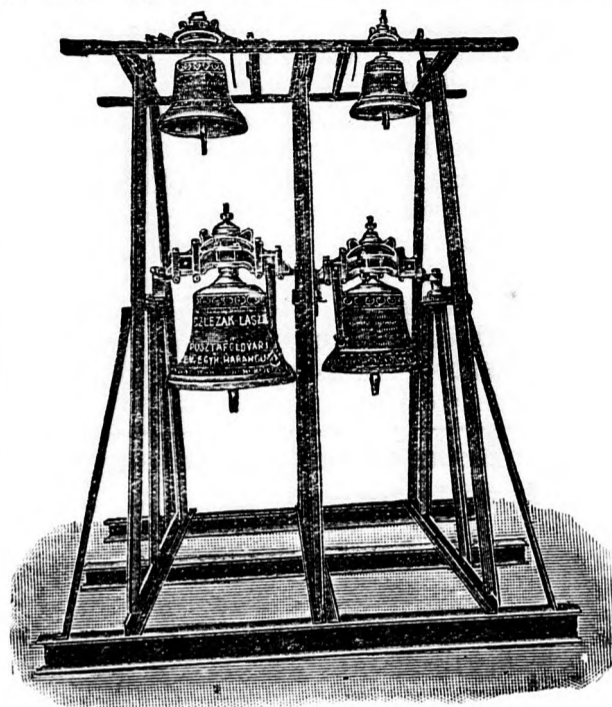
A fenti művek kaphatók és megrendelhetők a

„MÉLIUSZ“

könyvkereskedésben,
Debrecen, Ferenc József-út 26.

SZLEZÁK LÁSZLÓ

harang-ércöntőde, harangfelszerelés és haranglábgyár
BUDAPEST, VI, FRANGEPÁN-UTCA 77. SZ.
(Saját házában). A nyugati pályaudvartól induló BUR vasúti „ÖR-
HÁZ“ megállóhely A) B) C) J) kocsikkal. Telefon: Lipót 913—53.

Az 1900. évi párizsi világ-, 1921. és 1923. évi vas- és gépipari kiállításon aranyéremmel kitüntetve. Számos egyházi elismerőlevél és az 1925. Orsz. Kézművesipari Tárlat versenyén a m. kir. korm. díszoklevelével kitüntetve.

Tekintetes SZLEZÁK LÁSZLÓ úrnak
haranggyáros BUDAPEST.

A zámolyi (Fejérmegye) református Egyház Presbiteriumának f. évi január hó 28-án tartott gyűlésének határozatából van szerencsém szíves tudomására adni, hogy a harangokkal a legnagyobb mértékben megvagyunk elégedve, külső-képen is díszes és szép munka, kifogástalanul szép csengő hangjával egyházunk minden rendű tagjainak tetszését és meglegedését megnyerte, fogadják azért úgy a külön munkáért, mint a szakszerű hangolásért és felszerelésért elismerésünket és köszönetünket! Isten áldását kérjük Önökre, hogy még igen sokáig sok szép és ékes harang készítésével mozdíthassák elő Istenünk dicsőségét!

Zámoly, 1926 febr. 2.

Kiváló tisztelettel
Gulyás Kornél
ref. lelkész.

FITTLERSÁNDOR

orgona és harmónium gyára
Pesterzsébet, Határ-ut 20.

Készít:

Új Orgonákat,
Orgonasípokát,
iskolai és templomi
Harmóniumokat.

Javítások gyorsan, szak-
szerűen mérsékelt árákért
Árjegyzék esküszöveg díjtalan

ALAPÍTTATOTT 1910-BEN